

Slovenská republika je prevažne vidiecka krajina, kde viac ako polovica obyvateľov žije na vidieku. Pritom v Európskej únii sa ich počet pohybuje len mierne nad 20 percent. Vláda preto považuje pôdohospodárstvo, potravinárstvo a lesníctvo za strategické odvetvia hospodárskej politiky štátu s cieľom podporovať rozvoj vidieka a zlepšovanie životných podmienok vidieckeho obyvateľstva. Rieši to predovšetkým prostredníctvom ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka na čele s ministerkou Gabrielou MATEČNOU, ktorú o rozhovor požiadala publicistka Mária Šišuláková.

Nároky na poľnohospodárstvo a kvalitu potravín rastú

Začnime Programovým vyhlásením vlády. Obsahuje celý rad záväzkov, len ich vymenovanie by zabralo veľa priestoru. Predsa však, splnenie ktorých považujete za primárne, podmieňujúce plnenie ostatných?

Na najbližšie štyri roky sme si v Programovom vyhlásení vlády stanovili niekoľko ambiciózných priorít. Patrí medzi ne zlepšenie povedomia o vidieku, zvýšenie podielu zdravých a slovenských potravín, zlepšenie podmienok pre farmárov či transparentné čerpanie eurofondov. Na Slovensku potrebujeme čerstvé potraviny, lokálne potraviny. Je absolútne zrejme, že treba na pulchot našich predajní viac slovenských výrobkov. V tejto súvislosti väčšinou zvyknem hovoriť, že pšenicu dopestuje každý. Ale je potrebné aj niečo iné, čo podrží nášho poľnohospodára, čo ho povznesie. Mojou víziou je životaschopný slovenský vidiek. Aby Slovensko bolo schopné zabezpečiť si sebestačnosť v základných potravinách, aby bolo schopné produkovať na úrovni a zároveň tým, aby bol vidiecky človek šťastný vo svojom prostredí.

Už v úvode spomínate rozdiel medzi Slovenskom a Úniou v počte obyvateľov vidieka. No horšie pre nás je, že u nás v poľnohospodárstve pracujú len asi 2 percentá ľudí v porovnaní s Európou, kde je ich cca 5 percent. Kde sú príčiny nezájmu o túto prácu?

Aktuálne na Slovensku pracuje v poľnohospodárstve približne 52 000 ľudí, čiže spomínané dve percentá ekonomicky aktívneho obyvateľstva. Napríklad v Poľsku je to však viac ako 10 percent. Príčin je samozrejme viacero. Mladí ľudia odchádzajú za prácou do miest, či do zahra-

ničia. Mzdy v poľnohospodárstve sú na nižšej úrovni. Práca v poľnohospodárstve akoby stratila za posledné desaťročia „cveng“. Aj preto sme si dali úlohu pozdvihnúť povedomie o našom sektore. Pretože, poľnohospodár nie je len ten, kto obrazne povedané jazdí na traktore. Je to práca v krajine, so zvieratami a neraz ide aj o prácu s modernými a sofistikovanými technológiami.

Na druhej strane je veľmi dôležitá pre krajinu i jej obyvateľov. Poľnohospodárstvo, potravinárstvo, lesníctvo a vidiek v sebe spájajú zdravie, starostlivosť o naše prostredie, prírodu a tradície našich predkov. Len ťažko hľadať oblasť, ktorá vplýva na ráz krajiny a na naše životy viac ako tieto zložky.

Chýbajú najmä mladí ľudia, takže ak sa nič neurobí, zamestnanosť bude stále klesať. Je naše odborné školstvo na všetkých stupňoch dost príťažlivé, moderné a výchova k vzťahu k poľnohospodárstvu dostatočná?

Situácia v slovenskom poľnohospodárstve je naozaj alarmujúca. Jednoznačne potrebujeme do sektora pritiahnúť mladých ľudí. Priemerný vek v poľnohospodárstve bol v roku 1990 mierne nad 40 rokov. Dnes je takmer 50 rokov. Poľnohospodári starnú a potrebujú mladú generáciu. Aj v poľnohospodárstve však treba prinášať inovácie, to je to čo priťahuje mladých. Avšak len dve až päť percent ľudí v agrosektore si inovácie všimne. Toto treba zmeniť, aj keď sú poľnohospodári konzervatívni, na technologické trendy treba reagovať.

Čo môže pre zlepšenie stavu zamestnanosti v poľnohospodárskej výrobe urobiť štát?

Práve poľnohospodárstvo je odvetvím, ktoré poskytuje výborné možnosti na integrovanie ľudí s nízkou alebo žiadnou kvalifikáciou a dlhodobo nezamestnaným. Treba zabezpečiť, aby mali pracovné možnosti všeti. Aj tí, ktorí nemajú vysoko odbornú kvalifikáciu. Aby nepadali do siete sociálnych dávok. Záujem je pritom aj z druhej strany. Podľa prieskumu Národného centra pre rovnosť príležitostí z mája tohto roku, až 66 percent opýtaných dlhodobo nezamestnaných Rómov má záujem venovať sa poľnohospodárstvu. Je preto dôležité, aby napríklad pestovatelia zeleniny, ktorá si vyžaduje vysokú prácnosť a nedokážu ju robiť stroje, dostali čo najväčšiu podporu, či už pri zamestnávaní prostredníctvom projektov ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny, alebo prostredníctvom projektov zameraných na rozvoj vidieka. Úloha

ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka je tak v podpore pestovania špeciálnych plodín, medzi ktoré patrí aj ovocie a zelenina. Týmto producentom musíme pomáhať, aby sme tu v budúcnosti nemali len podniky, ktoré obhospodarujú 5 000 hektárov, ale nezamestnávajú takmer žiadnych ľudí.

Keď spomínate štatistiky, až 86 percent územia Slovenska je vidieckeho charakteru. Ste spokojná s doterajšou vidieckou a regionálnou politikou, životnou úrovňou obyvateľov vo vidieckych regiónoch?

Na rozvoj vidieka sme mali možnosti, ktoré sme v minulosti nevyužili. Niektoré opatrenia boli zle nastavené, predovšetkým v súvislosti s rozvojom vidieka. Ale toto som zdedila, a vôbec sa nestažujem, veď preto som tu, aby som problémy riešila. Na životnej úrovni našich obyvateľov na vidieku treba rozhodne zapracovať. Nie je to však len na poľnohospodárstve, či lesníctve. Vidiek si zaslúži viac pozornosti aj zo strany vlády.

Je už pekných pár týždňov po žatve. Aké výsledky sme v nej dosiahli aj s ohľadom na požiadavku sebestačnosti? A na tohtoročné vrtochy počasia?

Tohtoročná žatva poukázala na problémy, ktoré sa zbierali roky. Rekordná úroda iba podčiarkla naše slabiny. Produkcia mäsa a mlieka je mimoriadne oslabená, a keďže práve sem smerovala väčšina obilnín, vplyv je cítiť. V živočíšnej výrobe ich nemá kto skonzumovať, musíme ich vyviezť a dovezieme mäso zvonku. Oživenie živočíšnej výroby prináša pestrejší škálu plodín a teda širšiu rastlinnú výrobu.

Druhým dôležitým faktorom je, že nezvládam obchod s obilninami, ale nielen s nimi. Slovensko je súčasťou globálneho trhu s agrokomoditami. Poľnohospodári si musia uvedomiť, že s komoditami sa obchoduje a ceny sa tiež hýbu celosvetovo. Netreba len vyrobiť, treba vedieť predáť. Ideálne ešte predtým ako sa vyprodukuje, mať kontrakty aspoň na časť úrody ešte pred ňou.

Je tu tiež rad prehliadaných dobre obchodovateľných plodín. Počas jedného zo žatevných stretnutí mi agrónomka z východného Slovenska povedala, že pozorne sleduje dianie na trhoch. Začala tak pestovať hrach a dobre ho speňažila. Poľnohospodári sa musia začať orientovať aj v tejto oblasti. Treba, aby vyhľadávali plodiny, po ktorých je dopyt a zasiali tie. Slo-

vensko a naši poľnohospodári totiž vedia vyrábať kvalitne. A to je práve cesta našej konkurencieschopnosti. Slovensko ako malá krajina nedokáže konkurovať v objemoch. Dokázala by však konkurovať vo vysokokvalitnej produkcii zaujímavých plodín.

Prejavia sa výnosy poľnohospodárov na vývoji maloobchodných cien?

Potraviny už niekoľko rokov držia infláciu na uzde, aj za prvý polrok nedraželi, ale ich ceny klesali. Cenová stabilita by sa mala udržať, na dramatický rast cien nie je dôvod.

V podstate sa už končí aj ovocinárska sezóna. Vieme, že práve počasie u nás, no aj v okolitých štátoch významne poznačilo úrodu. Máte už poznatky o výške škôd našich ovocinárov? Neuvažuje sa s vytvorením zvláštneho fondu pre takéto prípady nezavinených škôd?

Vzhľadom na značné znižovanie odhadov škôd z mrazov doteraz, aktuálne čakáme na reálne čísla úrody. Situáciu veľmi pozorne sledujeme, veď také mrazy tu neboli 65 rokov. Treba však zdôrazniť, že ministerstvo nemôže byť hlavným realizátorom manažmentu riešenia poľnohospodárskych rizík. Poľnohospodárstvo je podnikanie ako akékoľvek iné a poľnohospodár si musí uvedomiť, že podniká pod holým nebom.

Na Slovensku sa musíme posunúť od záchranárstva k systému. Globálna zmena klímy bude prinášať čoraz väčšie výkyvy počasia. V rokoch hojnosti by sme si mali robiť zásoby na horšie obdobia. Pracujeme preto na vytvorení rizikového fondu, z ktorého sa budú vyplácať škody. Samozrejme, poľnohospodári na ňom budú musieť participovať. Inšpiráciu hľadáme u našich susedov v Rakúsku.

Samostatnou kapitolou je mlieko. Problémy v mliekarskom sektore sa začali s prijatím embarga voči Rusku pred dvomi rokmi. Cena surového kravského mlieka v členských štátoch EÚ poklesla pod úroveň vlastných nákladov. Aké sú straty našich producentov mlieka?

Keďže mlieko sa v SR dnes realizuje za niečo viac ako 23 eurocentov/kg, pričom výrobné náklady sa hýbu od 36 do 42 eurocentov/kg, poľnohospodári zaznamenávajú veľké straty. Ceny sa oproti predchádzajúcim mesiacom stabilizovali a veľmi mierne vzrástli, ale medziročne tu je stále pokles o 11 percent. Situácia, keď je mlieko lacnejšie ako fľaša minerálky, je naozaj neúnosná. Stačí si len predstaviť, aké náklady si vyžaduje jeho produkcia.

Vláda si uvedomuje možné sociálno-ekonomické dosahy zániku živočíšnej výroby, a to hlavne v marginálnych oblastiach, kde sa iné odvetvia hospodárstva neuplatnia. Ak v regiónoch ako je Orava, Kysuce, juh stredného a východného Slovenska prvovýrobcovia odstúpia od výroby, ľudia prídu o prácu a tým „spadnú“ do sociálneho balíčka. A potom je tu úloha krajiny tvorby, veď kto iný sa bude starať o krajinu resp. trvalé trávne porasty, ak nie poľnohospodár, ktorý sa venuje živočíšnej výrobe?

Zníženie cien mlieka sa v priamej úmere prejavilo na stádach dobytky, ich počty v mnohých podnikoch a farmách výrazne poklesli, čo spôsobilo tiež zníženie zamestnanosti. Čo v tom robíte?

Aby sme stabilizovali sektor prvovýroby mlieka, podarilo sa nám s vládou dohodnúť opatrenie vo výške 33 miliónov eur. Tieto financie sú odplatom za to, že poľnohospodári plemeňárskymi službám poskytnú dáta o produkcii, reprodukciu ako aj ekonomiku vo svojich chovoch. Získané údaje, ktoré sme doteraz nemali k dispozícii, nám pomôžu odhaliť silné aj slabé stránky chovateľov na Slovensku. Budeme vďaka nim vedieť efektívnejšie nastavovať dlhodobé opatrenia zo strany štátu. Kľúčové informácie o svojich chovoch poskytl 1 760 chovateľov. Štát získal detailné informácie o 110 300 kusoch dojníc z celkových 117 500 na Slovensku, ktoré spĺňali parametre na zapojenie sa do tohto opatrenia. Tieto dáta budeme vyhodnocovať a na ich základe pripravovať systémové opatrenia, ktoré by v budúcnosti mohli predísť takémuto negatívnu vývoju v odvetví. Podpísanie zmluvy chovateľmi pritom znamenalo záväzok prvovýrobcu minimálne 12-mesačnej viazanosti počtu stavu dojníc, a tým nielen zachovanie stád, ale aj zachovanie zamestnanosti.

Ako na celoeurópsky problém reaguje Únia, je jej politika dobrá?

Únia prijala viacero opatrení a balíčkov v obmedzenom príspevku miliardu eur. Únia si však musí uvedomiť, že situácia sa zmenila. Aj keď sa situácia s ruskými sankciami v budúcnosti zmení, miesto na tomto veľkom trhu už zaujali iní hráči. A Európa bude musieť hľadať iné odbytiská pre svoje produkty. Mali by sme sa tiež zamerať na kvalitu. Nemôžeme stále len produkovať veľké objemy.

Svetové poľnohospodárske výnosy ohrozujú klesajúce počty opeľovačov, najmä včiel. Nová štúdia Medzinárodnej vedecko-politickej platformy pre biodiverzitu a ekosystémové služby (IPBES) potvrdila, že čoraz viac ich je na hranici vyhynutia. Prítom až tri štvrtiny plodín závisia od opeľovania hmyzom (káva, čokoláda, jablká atď.) a objemy poľnohospodárskych produktov závislých na opeľovaní za posledných 50 rokov vzrástli až o 300 percent – pri divorastúcich rastlinách je závislosť asi 90 percentná. Ako je to s včelami na Slovensku?

Aktuálne máme na Slovensku viac ako 283 tisíc včelstiev, o ktoré sa stará 17 700 včelárov. Najviac včelárov je v Žilinskom a najmenej v Bratislavskom kraji. Mám veľkú radosť, že na Slovensku máme veľmi kvalitnú prípravu zdedávania mladých včelárov. Mladých však musíme k včelstvu pritiahnúť. „Dať im príchuť včelárskej roboty“. Som veľkou fanúšičkou slovenského medu a našich včelích produktov, ktoré nás úspešne reprezentujú po celom svete. Budem robiť všetko preto, aby si slovenský med a naše produkty udržali takúto vysokú latku.

Včely však neprinášajú len med, ale ako hovoríte, sú neoceniteľným opeľovačom. My na ministerstve prísne dbáme na minimalizáciu rizík prípravkov na ochranu rastlín a nad rámec požiadaviek EÚ ich klasifikujeme a označujeme podľa rizikovosti pre včely. Aj farmári však musia prispieť a ponúkať včelstvám potravu. Máme už aj svetlé príklady, ale potenciál je tu stále obrovský. Je škoda pestovať len štyri druhy plodín – kukuricu, repku, obilie a slnečnicu. Diverzita v palete pestovaných plodín a najmä tých medonosných by pomohla všetkým, roľníkom aj včelárom aj prírode. Dôležitá je preto úzka

spolupráca a komunikácia farmárov a včelárov. Aby farmár vedel o včelároch vo svojej oblasti, aby včelár poznal svojich farmárov a spoločne komunikovali. Sú od seba obojstranne závislí a môžu si spoločne pomáhať.

Mnoho rokov sa hovorí o rozvoji agroturistiky a jej vysokom potenciáli. Ale zaznievajú aj kritické hlasy, že tento proces nie je dostatočne koncepčný a efektívny?

Agroturistika v spojení s našou krásnou krajinou má rozhodne potenciál. Tu si však treba uvedomiť, že agroturistika a turistika vo všeobecnosti sa dá len ťažko robiť individuálne. Je dôležitá spolupráca podnikateľov na lokálnej a regionálnej úrovni. Podpora rozvoja regiónov v oblasti turistiky by sa mala robiť na základe dlhodobějších koncepcií. Stačí sa ísť pozrieť za hranice do Rakúska, ako tam spolupracujú farmári a turistický priemysel. Žiaľ, na Slovensku stále chýba väčšia ochota spájať sa a robiť veci spoločne. To je však v konečnom dôsledku jediný spôsob ako pomôcť regiónom naozaj dlhodobo a presadiť sa v tvrdej Európskej konkurencii.

V prvej polovici septembra ste v Bratislave na neformálnom zasadnutí Rady pre poľnohospodárstvo a rybárstvo (AGRIFISH) hostili ministrov poľnohospodárstva. O čom ste rokovali a s akým výsledkom?

Diskutovali sme o posilnení postavenia poľnohospodára v potravinovom dodávateľskom reťazci, čo je hlavnou prioritou slovenského predsedníctva v oblasti poľnohospodárstva. Globalizácia postupuje. Na svetových a európskych trhoch v uplynulých rokoch nastali v potravinovom dodávateľskom reťazci výrazné štrukturálne zmeny a poľnohospodárski prvovýrobcovia sa postupne stali článkom potravinového dodávateľského reťazca s najmenšou vyjednávacou silou. Poľnohospodári dnes čelia značným rizikám trhovej nestability a cenovej volatility. Proces tvorby cien je netransparentný, organizovanosť poľnohospodárskych výrobcov je na nízkej úrovni a obchodné vzťahy sú deformované uplatňovaním nečistých obchodných praktík. Hovorili sme preto o možnostiach zvýšenia organizovanosti poľnohospodárov, o zvýšení transparentnosti potravinového dodávateľského reťazca a dosiahnutí primeranej delby marže. A tiež o veľmi dôležitej téme – jednotnom celoeurópskom postupe proti uplatňovaniu nečistých obchodných praktík. To, že sú to veľmi dôležité a aktuálne témy pre celú Európsku úniu potvrdila veľmi plodná diskusia i účasť predsedu výboru pre poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka Európskeho parlamentu pána Siekierskeho na rokovaní. Postavenie poľnohospodára v potravinovom dodávateľskom reťazci je potrebné posilniť a nemyslí si to len Slovensko.

Rokovania o Transatlantickom obchodnom a investičnom partnerstve (TTIP) zatiaľ zamrzlo. No aký postoj k nemu zaujíma rezort pôdohospodárstva, čo by uzatvorenie dohody prinieslo, vie sa, že Rakúsko a Francúzsko ju pre ohrozenie spotrebiteľov odmietajú?

Pri každej medzinárodnej zmluve si treba dobre zvážiť všetky pre a proti. Pre náš rezort je dôležité, aby spotrebiteľia nepocítili zníženie kvality a bezpečnosti potravín. Európa patrí v týchto oblastiach medzi najlepšie vo svete. Nemali by sme preto dovoliť nikomu tieto štandardy znížiť, či podliezť.